

МОЛОДІЖНА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ЗА РАХУНОК ВИПУСКНИКІВ ВНЗ

Аксьонова І.В.
доцент кафедри статистики
та економічного прогнозування
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Актуальність вивчення питань молодіжної міграції та її впливу на ринок праці пояснюється, насамперед, тим, що соціально-економічний потенціал країни залежить від трудової активності саме молоді, оскільки вона має професійні компетентності, необхідні сучасним роботодавцям і на її перенавчання не треба витратити час та кошти.

Згідно з чинним вітчизняним законодавством, до молоді належать особи у віці від 15 до 35 років [5]. Цей віковий контингент населення займає вагомую частку у населенні країни. Так, доля молоді у 2013 році у складі населення України складала 28% [4]. Якщо розглянути динаміку чисельності молодіжного контингенту, то можна відмітити, що у 2013 році порівняно з 2000 роком чисельність молоді знизилась на 9%, а щорічна динаміка даного показника має негативну тенденцію, починаючи з 2005 року. Чисельність осіб у віці 15-34 роки щорічно скорочується приблизно на 1-2 % [4]. Цей факт негативно впливає на відтворення населення в майбутньому та на формування ринку праці сьогодення.

Як відомо, будь-які зміни у чисельності населення та його окремих вікових контингентів обумовлюються динамікою основних демографічних процесів – природним та механічним рухом. В даному дослідженні приділимо увагу саме механічному приросту (скороченню) населення, зокрема, його молодіжного контингенту та визначимо, який вплив це становить на формування ринку праці за рахунок його поповнення випускниками вищих навчальних закладів, оскільки віковий контингент випускників ВНЗ входить до вікового контингенту молоді.

Як відзначають спеціалісти [2], зміни у чисельності окремих вікових контингентів населення багато в чому залежатимуть саме від перебігу міграційних процесів. Так, за результатами дослідження [2], за «середнім» варіантом прогнозу за рахунок саме фактору міграції, кількість осіб у віці 15-34 роки буде знижуватись до 2027 року, після чого зростатиме до 2038 року, а потім знову буде знижуватись. Така тенденція пояснюється особливостями вікової структури населення України. Перший етап зниження пов'язаний з низькою народжуваністю дітей у 1990-х роках та виходом із контингенту молоді численних когорт, народжених у середині 1980-х років. Потім підвищення пояснюється входженням до вікового контингенту молоді значної кількості народжених у 2008-2010 роках, а вихід цієї демографічної хвилі з молодіжного віку пояснює третій етап – етап зниження кількості молоді до 2050 року.

Ринкова економіка, з одного боку, розширила межі прикладання знань, вмінь та навичок випускників ВНЗ, а з іншого, ослабила державну підтримку

молоді у соціально-трудовій сфері. Все це призвело до того, що для свого професійного та соціокультурного становища економічно активне населення, а особливо його молодіжний контингент, який займає близько 40% від усього економічно активного населення у віці 15-70 років [4], має наміри розпочинати або продовжувати свою трудову діяльність за межами країни, що негативно впливає на вітчизняний ринок праці та економіку в цілому.

Для молоді актуальним стає питання якості зайнятості, що тісно пов'язано з рівнем освіти. Та частина молоді (найбільше у молодших вікових групах 15-25 років), яка не має спеціальної професійної підготовки, може виконувати лише некваліфіковану роботу, багато з них зайнято у неформальному секторі економіки. У той же час, особи з вищою освітою часто працюють не за спеціальністю, що пояснюється, як дефіцитом робочих місць за фахом, так і фінансовою неперспективністю роботи за фахом. За даними соціально-демографічного обстеження «Молодь України, 2010» [2], основними причинами, через які молодь працює не за спеціальністю, є: дефіцит робочих місць за спеціальністю – 38%, низький рівень оплати праці за спеціальністю – 19%, зміна особистих уподобань, планів – 19%, нецікава, нетворча робота за фахом – 8%, сімейні обставини – 7%, інші – 9%. Всі ці причини спонукають молодь шукати роботу та орієнтуватися або на більш перспективні та фінансово привабливі галузі або на зміну місця прикладання своїх трудових здібностей і мігрувати за кордон як з метою тимчасового працевлаштування, так і з метою постійного проживання.

Згідно з підсумками опитування молоді [2], 45,4% молодих людей хотіли б тимчасово попрацювати за кордоном, у тому числі 19,4% - лише за спеціальністю, а 26% - не важливо, за якою спеціальністю. Найбільш налаштованими на тимчасову роботу за кордоном, за наявності такої можливості, були студенти вищих навчальних закладів. За даними вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні [1], середній вік українських трудових мігрантів становить 37 років, у той час як середній вік усього зайнятого населення – 40 років. Молоді притаманна більша міграційна активність, ніж іншим віковим групам населення: трудові мігранти у віці 15-34 роки складають 45,1% у загальній кількості усіх мігрантів.

У міждержавному обороті частка мігрантів у віці 15-34 роки є нижчою, ніж у внутрішньому. Але залучення до зовнішніх міграційних переміщень підвищується у молоді старше 21 року і досягає піку активності у 25-27 річних осіб. Статєво-вікова піраміда міграційно активної молоді демонструє два піки активності: перший – у 17 річних осіб, які закінчили середню школу і включаються в навчальну міграцію; другий – у 22 річних осіб, які після здобуття вищої освіти намагаються працевлаштуватися [2].

На формування міграційних установ української молоді впливають, як уже було зазначено, фінансові причини (52%) [3]. Про вплив економічних причин (відсутність фінансування галузі, в якій працюють випускники ВНЗ, безперспективність економіки країни в цілому) свідчать 48% молодіжного контингенту [3].

Що стосується освітнього рівня трудових мігрантів, то він значно нижчий, ніж серед всього зайнятого населення України, що пояснюється більшими можливостями працевлаштуватися особам з вищою освітою на вітчизняному ринку праці. Серед трудових мігрантів у молодіжному віці, частка осіб з вищою освітою складає 15,4% [1].

Якщо розглянути інтенсивність трудових міграцій за регіонами України, то найбільш інтенсивною вона є у західних регіонах, а найменш інтенсивною – у Черкаській, Запорізькій, Дніпропетровській, Полтавській, Київській областях та м. Київ [1]. Це пояснюється як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами: географічним положенням регіону, близькістю до кордонів країн Євросоюзу, близькістю до столиці країни, наявністю соціальних мереж, які сприяють пошуку роботи в країні або за кордоном.

Отже, вплив міграційного чинника на формування ринку праці має свої особливості щодо сили і характеру прояву і значно залежить від суспільно-географічних передумов розвитку окремих територій. Географічне положення, демографічна ситуація і особливості господарської системи країни впливають на формування міграційної поведінки населення, визначають її напрям і тривалість. Недоліками трудової молодіжної міграції є втрата висококваліфікованої працездатної частини населення, в яку були вкладені значні кошти на освіту, підвищення демографічного навантаження працівників особами похилого віку, складання негативної шлюбної ситуації, зниження рівня народжуваності населення, зниження інноваційної активності в межах країни та уповільнення розвитку НТП, зниження рівня патріотизму в країні тощо. Всі ці недоліки призводять до дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили, між випуском кваліфікованих кадрів та їх подальшим працевлаштуванням, що, в свою чергу, створює різноманітні проблеми в сфері освіти, економіки, демографії, соціальної політики.

Література

1. Звіт щодо методології, організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової мірації в Україні/ Міжнародна організація праці. Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. — Будапешт МОП, 2013. - 96 с.
2. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти /За ред. Е.М.Лібанової. — К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. — 248 с.
3. Прибиткова І. Сучасні міграційні процеси в Україні.- [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://i-soc.com.ua/institute/Сучасні%20міграційні%20процеси.pdf>
4. Сайт Державної служби статистики України. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
5. Стратегія розвитку державної молодіжної політики до 2020 року Державної служби молоді та спорту України// <http://www.sms.lugansk.ua/node/21389>